

доцільним є розроблення та впровадження спеціальних програм підвищення кваліфікації для керівників підрозділів поштового зв'язку. Такі програми мають поєднувати модулі з цифрової трансформації, сучасного сервісного менеджменту, лідерства та психологічної готовності до дій в умовах стресу. Удосконалення управлінських компетентностей керівників є важливою передумовою підвищення якості послуг, стійкості підприємств і конкурентоспроможності галузі в цілому.

Список використаних джерел

1. Бородієнко О. В. Система розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку. Дис. докт. пед.. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2018. 828 с.
2. Закон України "Про поштовий зв'язок" від 21.06.2024 № 2722-IX. офіц. веб-портал. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20>.

Судук І. І.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і
газу, м. Івано-Франківськ

УДК 81'373.7
DOI: <https://doi.org/10.64076/ihrc250618.14>

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ДИХТОМІЇ "ЖИТТЯ – СМЕРТЬ" У ЗБІРЦІ БОГДАНА ТОМЕНЧУКА "ВИШИЙТЕ, МАМО, БРОНЕЖИЛЕТ"

Не зважаючи на багатий на сьогодні поетичний доробок, творчість івано-франківського поета Богдана Томенчука є малодослідженою. Поодинокі праці присвячені літературознавчому аналізу віршів митця, серед яких відзначимо ґрунтовну розвідку Ольги Деркачової "Між мовчанням і світом: Лірика Богдана Томенчука. Сфери буття" [3]. Мовознавчих праць, які б розглядали особливості лінгвістичного оформлення його поетичних творів, нами не зафіксовано. Богдан Томенчук є автором збірок "На паперті душі" (1993), "Німі громи" (2007), "Силуети / Постаті" (2017), "Дві джезви" (2019), "Вишийте, мамо, бронежилет" (2024) та інших. Із них саме остання заслуговує, на наш погляд, на особливу увагу і детальне вивчення, оскільки вона присвячена споконвічній війні українського народу із російськими загарбниками, яка, на жаль, триває й досі.

Образ війни та воєнного часу, створений у збірці за допомогою багатьох різних мовних засобів: впадає у вічі багатство алюзій, метафор і порівнянь. Проте найвиразніше передають особливості сучасної воєнної дійсності антоніми та художні засоби, побудовані на їхньому вживанні – антитеза та оксиморон. Саме вони відіграють найважливішу роль у вербалізації понять "життя – смерть", які є центральними у збірці, що зумовлено її тематикою.

Метою нашого дослідження є виявити засоби вербалізації дихотомії "життя – смерть" у збірці Богдана Томенчука "Вишийте, мамо, бронешитет".

Виклад основного матеріалу дослідження. Богдан Томенчук – вчитель, багаторічний очільник Регіонального центру оцінювання якості освіти, за фахом математик і поряд з тим талановитий поет, який гостро і влучно відгукується у ліричних текстах про всі реалії часу, у якому він живе. Видана у 2024 році збірка "Вишийте, мамо, бронешитет" особливо рельєфно показує контрасти між мирним життям у тилу і воєнною дійсністю, між життям генералів і рядових, болючі моменти із повсякденного буття вдів і захисників Вітчизни.

Вербалізація понять "життя – смерть" відбувається за допомогою лексем-антонімів різної частиномовної належності, із використаних з цією метою лексичних одиниць багато є контекстуальними антонімами (набувають протилежного значення тільки в певному контексті). Найчастіше це дієслівна антонімічна пара "*жити – вмерти (вмирати)*". У ліричних творах збірки вони постають як протилежні точки морального вибору ліричного героя у конкретних історичних обставинах:

*Знову князі і смерди,
Корчиться з болю Русь.
Жити тобі чи **вмерти** –
Радити не беруть... [4, с. 7].*

Характерною ознакою поетичного синтаксису цієї збірки є наявність у багатьох віршах обрамлення, де автор повторює головну ідею, те, на чому хоче зосередити увагу читача. Зокрема й у вірші, фрагмент якого наведений вище, автор підкреслює, що ліричний герой сам повинен обрати свою позицію та реакцію на навколишню дійсність, проте тут уже дихотомія "життя – смерть" вербалізована у контекстуальних антонімах "*смертники – повстанці*", яка більш яскраво передає авторську позицію: "смертник" у нього – той, хто здасться, обирає смерть, замість боротьби, "повстанець" – хто буде боротися, не змиритися із ситуацією. Також контрастує в обрамленні і другий рядок, після того, де вміщена антонімічна пара. Якщо на початку автор наче виявляє

обережність у порадах ліричному героєві ("*...радити не берусь*"), то вкінці наголошує, що саме ліричний герой повинен обрати свою долю:

*...В смертники чи в повстанці –
То вже вирішуй ти [4, с. 7].*

Вербалізація дихотомії "життя – смерть" часто супроводжується вживанням контрарної пари антонімів "*чорний – білий*", що вживаються для зображення дійсності, у якій більше немає місця для інших кольорів. У багатьох віршах до них додається червоний колір крові, пролитої у бою, що виступає як проміжний, замість сірого, який у поезіях збірки майже не згаданий. Вражаючий образ смерті і можливості виживання на полі бою створений у вірші, початок якого дав назву усій збірці "*Вишійте, мамо, бронежилет*". Окрім описаного вище контрасту кольорів, доповненого червоним кольором крові, ситуація на полі бою описана числівником та прислівником, що протиставляються за значенням кількості. До цієї пари додається також третій компонент, виражений заперечною часткою та іменником, що імпліцитно передає відсутність набоїв у воїна та підсилює безвихідність ситуації: "*двоє – неміряно – ні грама*". Завершення ситуації вербалізовано дієсловами "*устиг – не встиг*", які допомагають авторові змалювати абсурдну картину, де воїнові легше захистити ангела-охоронця, аніж ангелові воїна. Описані засоби вербалізації дихотомії "життя – смерть" чинять сильний емоційний вплив на читача, передають увесь жах того, що відбувається на полі бою, і є свідченням неабиякої авторської майстерності:

*...Вишійте, мамо, бронежилет.
Чорним по чорному, мамо.
Білим по білому, мамо, сніги
Під закривавленим сонцем,
Де перестріли нас вороги
З ангелом-охоронцем.
Нас було двоє... Неміряно їх,
А в патронташі – ні грама.
Ангела я захистити устиг,
Ангел не встиг мене, мамо ... [4, с. 16].*

Своєрідно і ще більш болючо виявляється дихотомія "життя – смерть" у поезії, де описано відчуття вдови, яка чекаючи народження сина, втратила чоловіка. Символами життя і смерті тут спочатку виступають матеріальні предмети "*колиска – труна*", а згодом протиставлення місця зародження нового життя, початку життя і його закінчення вербалізується за допомогою прийменників та іменників "*у лоні – у труні*". Болісний стан вдови майстерно

передано створеним автором оксимороном та посилено порівняннями, що дає змогу читачеві виразно уявити й відчувати горе втрати:

*Ніби напившись кривавого зілля,
Виючи пісню надривно сумну,
Жінка, убрана немов на весілля,
Замість колиски колише труну.*

...

*Небо, як шмаття, висить над обійстям,
Син твій **у лоні**, а ти – **у труні**... [4, с. 28].*

Також аналізована дихотомія може виражатися прикметниками *"померлий – живий"*, дієсловами *"воскреснути – померти"* тощо.

Таким чином дихотомія *"життя – смерть"* у збірці Богдана Томенчука *"Вишийте, мамо, бронжилет"* може вербалізуватися як за допомогою антонімів, що прямо називають ці поняття: дієслів *"жити – вмерти"*, *"померти – воскреснути"*, прикметників *"померлі – живі"*, так і за допомогою протиставлення матеріальних предметів, у яких може перебувати людина на початку життя і після смерті: *"колиска – труна"*, контекстуальних антонімів, що називають осіб, смерть чи життя яких залежить від їхнього вибору: *"смертники – повстанці"*, або виражені дієсловами із часткою *"не"* і без неї, які тільки в контексті вірша вказують на те, що хтось вижив, а хтось помер: *"встиг – не встиг"*. Проведений аналіз свідчить про високу поетичну майстерність автора, створені ним образи мають значний емоційний вплив на читача, дають змогу відчувати усю трагічність воєнної дійсності. Перспективою подальших досліджень є глибоке і всебічне вивчення антонімів у поезії Богдана Томенчука, які є однією із найбільш прикметних ознак оригінального авторського стилю.

Список використаних джерел

1. Близнюк К. Р. Стилiстичнi функцiї антонiмiв в українському перекладі художньої публіцистики Славенки Дракуліч. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2021. № 50. Т. 1. С. 28-31.
2. Власенко В. В. Антонімічні засоби поетичного ідіолекту Василя Симоненка. *Учені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2014. Т. 27 (66). № 4. Частина 2. С. 114-120.
3. Деркачова О. Між мовчанням і світом: Лірика Богдана Томенчука. *Сфери буття : монографія / наук. ред. С. І. Хороб. Брустурів : Дискурсус, 2019. 216 с.*
4. Томенчук Б. Вишийте, мамо, бронжилет : поезія. Брустури : Дискурсус, 2024. 328 с.